

بررسی ماهیت و ابعاد فقهی و حقوقی ازدواج سفید در نظام حقوقی ایران

(تاریخ دریافت ۱۴۰۲/۱۰/۱۵ تاریخ تصویب ۱۴۰۲/۱۲/۰۹)

حدیث نعمتی حویق^۱

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت

محمد جواد نیا ریک^۲

دانشجوی کارشناسی حقوق دانشگاه علمی کاربردی تالش

چکیده

یکی از مهم ترین قراردادهایی که یک شخص در دوران عمر خود منعقد می کند، ازدواج است. انعقاد این قرارداد در چارچوب مقررات شرعی و قانونی و تا حدودی متفاوت از سایر قراردادها انجام می گیرد. قانون مدنی ازدواج را به دو دسته دائم و موقت تقسیم کرده و آثار متفاوتی را بر این دو شکل ازدواج مترتب داشته است. یکی از چالش های جدید و نو پدید پیش روی جامعه ایران نوعی رابطه بین زن و مرد تحت عنوان ازدواج سفید است. اگر چه این پدیده از مختصات جوامع غربی است، ولی امروزه به نحوی جوانان کشور ما نیز مورد ابتلا واقع می شوند. ازدواج سفید نوعی از ازدواج است که در نهاد های دولتی مربوطه همچون دفاتر رسمی ازدواج یا سازمان ها و نهاد های دینی مربوطه به ثبت نمی رسد. در این میان برخی ازدواج سفید را همان ازدواج معاطاتی می دانند. می توان گفت ازدواج سفید به نحوی با زنا و روابط نامشروع مشابه است، به دلیل آن که در زنا مقاربت بدون قصد انشاء و زوجیت شرعی است. در این مقاله به روش توصیفی-تحلیلی ازدواج سفید از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران مورد بررسی قرار می گیرد.

واژگان کلیدی: ازدواج سفید، نظام حقوقی ایران، نکاح، صیغه، ماهیت فقهی و حقوقی

Hnemati.v@gmail.com

^۱ نویسنده مسئول

^۲ Mohammadjavadnia@gmail.com

مقدمه

با توجه به رویداد های چند دهه ی اخیر و به چالش کشیدن زندگی افراد و به وجود آمدن نوع جدید ازدواج که، یکی از پدیده های دردناک و خطرناک است به نام ازدواج سفید که زندگی مشترک زن و مرد بدون ازدواج رسمی است یعنی به گونه ای که زن و مرد بدون اینکه خطبه عقد یا صیغه بینشان جاری شود، برای زندگی زیر یک سقف می روند. که این نوع ازدواج باعث سست شدن پیوند های خانوادگی و گسترش روابط نامشروع در بین افراد و به وجود آمدن فرزندان ناخواسته که خود معزل بزرگ اجتماعی و فرهنگی محسوب می شود به این خاطر در این مورد به تحقیق پرداخته که دلیل و مستندات فقهی و حقوقی و عواقب آن بیان می شود. از مشخصات اصلی ازدواج سفید، زندگی مشترک بدون انشاء صیغه عقد است و طرفین با توافق زندگی خود را شروع کرده اند، اما زوجیت آن ها به طور شرعی و قانونی ثبت نمی شود به همین خاطر از نظر شرع و قانون طرفین مرتکب عمل شنیع زنا شده اند و برای آنها مجازات قائل شده اند و هیچ حقی در نظر گرفته نشده است با بیان این موارد و دلایلی که در تحقیق بیان شده است بنده را بر این داشت که تحقیقی انجام داده که موجب آگاهی خوانندگان شود که به چنین ازدواج هایی رو نیاورند و از پیامد های مخرب آن جلوگیری بیان شود.

بخش اول: کلیات

بند اول: عقد

در اصطلاح حقوقی عقد عبارت است از اینکه یک یا چند نفر دیگر تعهد بر امری نمایند که مورد قبول آن ها باشد و در اصطلاح فقهی به معانی دو انشاء لازم ابتدایی مطاوعی فرمانبرداری و معقود استوار و محکم است. عقد در لغت به معانی مختلفی آمده است: گشودن و باز کردن، گره بستن، استوار و محکم گردانیدن، جمع بین اطراف چیزی، بستن چیزی به دیگری به گونه ای که جدا شدن یکی از دیگری سخت باشد، مثل گرده زدن ریسمان و نخ به نخ و ریسمان دیگر، ربط و ضمان و عهد، گردنبند، به عمل بستن و محکم کردن، گره زدن، قطعی کردن و پیمان بستن آمده است. (حسینی، ۱۴۰۰)

از جمع بندی مفاهیمی که برای عقد بیان شد به دست می آید که در کلیه معانی این کلمه مفهوم بستن، تحکیم و وصل نهفته است. عقد در اصطلاح فقهی به معانی: دو انشاء متلازم، ابتدایی، مطاوعی (فرمانبرداری) و معقود (استوار و محکم) است که یکی از آن دو با دیگری در طرف اعتبار به تنهایی تمام و موثر واقع نمی شود، بلکه بر خلاف برخی از عقود دیگر، احتیاج به انشاء ایجاب و قبول از هر دو طرف دارد؛ ایجاب امری از یک طرف و قبول آن از طرف دیگر است. خلاصه آن که عقد در اصطلاح عبارت است از قراردادی که بین دو یا چند نفر با الفاظ خاصی (ایجاب و قبول) منعقد می شود.

به عبارت دیگر عقد عبارت از ایجاب و قبول با ارتباطی که شرعا معتبر است. (حسینی، ۱۴۰۰)

بند دوم: اقسام عقد

طبق ماده ۱۸۴ قانون مدنی، عقود و معاملات به اقسام ذیل تقسیم می شود: لازم، جایز، خیاری، منجز و معلق.

ماده ۱۸۵ قانون مدنی می گوید: عقد لازم آن است که هیچ یک از طرفین معامله حق فسخ آن را نداشته باشند، مگر در موارد معینه.

رابطه ای که بر اثر عقد لازم پیدا می شود، به گونه ای است که هیچ یک از طرفین عقد نمی تواند بدون رضای طرف دیگر آن را برهم بزند. بنابراین آنان به انجام آنچه در عقد تصریح شده است، ملزم هستند، مگر در موارد معینه قانونی و آن در موردی است که در اثر یکی از خيارات حق فسخ داده شده باشد. در این صورت طرفی که به او حق فسخ داده شده است، می تواند معامله را فسخ کند. همچنین در صورتی که طرفین عقد در فسخ و برهم زدن آن توافق حاصل کنند، می توانند معامله را فسخ کنند که به آن اقاله می گویند. ماده ۲۱۹ قانون مدنی در این باره می گوید: عقود که بر طبق قانون واقع شده باشد بین متعاملین و قائم مقام آنها لازم الاتباع است، مگر اینکه به رضای طرفین اقاله یا به علت قانونی فسخ شود.

عقود بیع، اجاره، مزارعه و مساقات از جمله عقود لازم هستند. کلیه عقود لازم هستند مگر آنکه قانون خلاف آن را تصریح کند. عقد دیگر عقد جایز یا خیاری است. ماده ۱۸۶ قانون مدنی در تعریف عقد جایز می گوید: عقد جایز آن است که هر یک از طرفین بتواند هر وقتی که بخواهند، آن را فسخ کنند. طرفین عقد جایز می توانند هر زمان، بدون هیچ سبب و تشریفات، آن را منحل سازند. وکالت، ودیعه و عاریه از جمله عقود جایز به شمار می روند. (گلدوزیان، ۱۴۰۲)

بند سوم: نکاح

عقد نکاح یا قرارداد با زناشویی همان ازدواج و عبارت است از توافق یک زن و مرد جهت ایجاد زندگی مشترک و قوانین خاصی بر این پیمان حکومت می نماید. بسته به فرهنگ خاص جامعه، جهت انعقاد عقد، طرفین بایستی کلماتی دایر بر پذیرفتن این پیمان ادا کنند. معمولاً عقد نکاح در مراسم خاصی که به آن «مراسم عقد» می گویند انجام می شود. عقد نکاح مطابق ماده ۱۰۶۲ قانون مدنی ایران به صرف ایجاب و قبول زن و مرد منعقد می گردد. طبق ماده ۱۱۰۲ قانون مدنی ایران، همین که نکاح به طور صحیح واقع شد، روابط زوجیت بین طرفین موجود و حقوق و تکالیف زوجین از قبیل، مهر، نفقه، حسن برخورد و معاشرت و تمکین در مقابل یکدیگر برقرار می شود. (بای، ۱۳۹۸)

بخش دوم: نکاح در فقه

شیخ طوسی، نکاح را در شریعت اسلام عبارت است از عقد می داند. ابن حمزه، نکاح را عقد تزوج میان زن و مرد معرفی می کند که در مواردی نیز به معنای نزدیکی (وطی) به کار می رود. از دیدگاه اسلام، ماهیت ازدواج یک قرارداد و پیمان با شرایطی ویژه است و بسیار پسندیده و مطلوب است و از منظر فقه اسلامی، عملی مستحب و چه بسا مستحب مؤكد و در برخی موارد واجب شمرده می شود. شیعیان نوع دیگری از ازدواج معروف به ازدواج موقت یا صیغه یا متعه هم دارند که در آن عقد ازدواج برای مدت معین و محدودی بین دو طرف بسته می شود. در این نوع ازدواج فقط برای مدت محدودی که توسط دو طرف معین شده انجام می شود. (خلیفه زاده یزدی، ۱۳۹۸)

بخش سوم: نکاح در حقوق موضوعه ایران

در قانون مدنی نکاح یا از ازدواج تعریف نشده است. در کتب فقه امامیه معنی لغوی نزدیکی کردن و عقد زناشویی آبهستن آمده است و بین اینکه کدام یک از دو معنی نزدیکی کردن و عقد زناشویی حقیقی یا مجازی می باشد بین فقها اختلاف است. در قانون مدنی با توجه به قرائن لفظ عقد نکاح به معنی ازدواج و زناشویی آمده است. مواد ۱۰۴۴ و ۱۰۶۲ و ۱۱۱۹ ق.م. به خصوص آنجا که می گوید: طرفین عقد ازدواج می توانند هر شرطی که مخالف با مقتضای عقد مزبور نباشد در ضمن عقد ازدواج یا عقد دیگر بنمایند. موبد این نظریه است که عقد به معنی زناشویی هم در قوانین آمده است. ماده ۴ قانون ازدواج مصوب مرداد ماه ۱۳۱۰ می گوید: (در صورتی که شوهر سوء رفتاری نماید که زندگی زناشویی را بر زن غیر قابل تحمل نماید زن می تواند با اثبات در محکمه و صدور حکم قطعی، خود را به طلاق بائن مطلقه نماید. و همچنین با دقت در ماده ۱ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۲ این گفته به مقصود نزدیک تر است که نکاح به عقد زناشویی معنی و تعبیر گردد. در معنی نکاح به عقد ازدواج باید دانست که:

ازدواج از باب افعال است در اصل از ت و اج بوده بر طبق قواعد زبان عربی (ت) به (د) تبدیل شده و ازدواج گردید و به معنی اختیار زوج و قبول زوجیت است از ناحیه زن. حقوقین در تعریف نکاح می گویند نکاح عبارت از رابطه حقوقی است که به وسیله عقد بین مرد و زن حاصل می شود. (برای زندگی مشترک بر طبق مقررات معین) و به آنها حق می دهد که از یکدیگر تمتع جنسی ببرند. (این تعریف که تشکیل خانواده را به رابطه حقوقی بین زن و مرد بیان کرده است تعریف نکاح دائم در قوانین کشورهای دیگر می باشد، و شامل نکاح منقطع نمی شود که در حقوق مدنی ایران است. همچنین حلیت ملک یمین و تحلیل که در فقه است در قلمرو این تعریف قرار ندارد.

در تعریف نکاح گفته اند که ازدواج رابطه حقوقی بین زن و مرد است که از نظر حقوق داخلی قابل ایراد است. رابطه حقوقی عبارت است از یک رابطه ای که آثار حقوقی داشته باشد. اگر کسی وعده ای می گذارد که در ساعت ۴ بعد از ظهر روز شنبه اول دی ماه در کتابخانه ملی خیابان سی تیر شما را ملاقات کند ولی در ساعت مقرر حاضر نشود، باید گفت که بوسیله این وعده یک رابطه حقوقی ایجاد نشده است که چرا آن شخص نیامده است. (پورنگ نیا، ۱۳۹۸)

بخش چهارم: ماهیت نکاح

آیا شالوده نکاح، مبتنی بر توافق طرفین آن است در نتیجه ماهیت آن قراردادی است یا امری فرا توافقی و عبادی یا ترکیبی از توافق و غیر آن است؟ برای پاسخگویی به این سوال ضروریست قراردادی و عبادی بودن نکاح را در قوانین و فقه مورد بررسی قرار دهیم.

۱- ماهیت قراردادی نکاح در حقوق موضوعه ایران

پیرامون آثار و احکام نکاح کتب و مقالات زیادی نوشته شده؛ اما با کمتر به ماهیت قراردادی آن پرداخته اند که این خود بدان علت است که ماهیت عقد نکاح کمتر با نگاهی تحلیلی و موşkافانه در معرض مطالعه قرار گرفته و اگر هم ایده ای پرداخته شده، تنها در حد نظر شخصی بوده و کمتر با مقررات و آراء متقن همراه شده است. ضرورت دارد با مطالعه ای در مقررات موجود حقوق خانواده، ابتدا به تحلیل ماهیت عقد ازدواج در چارچوب نظام حقوقی فعلی کشور پرداخته شود. قانون مدنی ایران، نکاح را تعریف نکرده، اما در مواد ۱۰۶۲ به لزوم برخورداری آن از ایجاب و قبول تصریح کرده و در مواد متعددی از جمله مواد ۱۰۵۰ و ۱۰۵۱ نکاح را عقد نامیده است و احکام اختصاصی عقود از جمله توالی عرفی ایجاب و قبول را در مورد نکاح یادآوری و

در عین حال، بدون ارائه توجیه روشن با محوریت ماهیت نکاح، به عدم تسری تمامی احکام عقود بر خصوص عقد نکاح تاکید کرده است. مانند بطلان نکاح معلق. (یزدانی، ۱۳۹۷)

۲- ماهیت عبادی نکاح در فقه

در بیان کلی ماهیت عبادی نکاح و معاطات می توان گفت در مسائل عبادی برای اینکه مورد پذیرش واقع شوند باید قصد تقرب وجود داشته باشد همانطور که برخی از فقها نکاح را جز مقدمات عبادت به شمار آورده اند در صورتی که در معاطات که بیشتر در معاملات به کار می رود و با داد و ستد و بدون بکار رفتن لفظ وصیغه انجام می گیرد. در فقه اسلام، پوسته نکاح را قرارداد تشکیل می دهد و مغز آن را عبادت که میتواند خود پوسته را نیز عبادی کند. عبادت در لغت، طاعت و انقیاد و در اصطلاح، عملی است که به قصد تقرب به پروردگار انجام می شود. (حیدری و دیگران، ۱۴۰۱)

بخش پنجم: مفهوم معاطات

معاطات در لغت به معانی مختلف آمده است: چیزی را دست به دست دادن و به هم بخشیدن، به کسی خدمت کردن، عطا کردن. (معین، ۱۳۸۳) معاطات مشتق از عطا یعطو عطاو اعطای عطاء می باشد. مصدر باب مفاعله (عاطی، يعاطی، معاطاه) به معنای داد و ستد از دو طرف است. از منظر حقوقی، بیع معاطات آن است که دو نفر بدون آنکه لفظ وصیغه مخصوص به کار برند، مالی را در برابر مال یا عوض معین، داد و ستد کنند. بدیهی است که داد و ستد موقعی به مرحله وجود می رسد که کاشفی داشته باشد، کاشف گاهی لفظ و زمانی فعل است. در صورت اول، آن را عقد بیع و در صورت دوم آن را معاطات می نامند. بیع ممکن است به داد و ستد یعنی معاطات انجام شود، بدون اینکه نیازی به قول و گفتار باشد. (گلدوزیان، ۱۴۰۲)

از دیگاه فقه، معاطات عبارت است از عطا، خرید و فروشی که تنها به داد و ستد عملی انجام شود و صیغه ای در آن به کار نرود. این نوع معامله را برخی از فقها باطل می دانند و بعضی صحت آن را در امور جزئی چون خرید نان و سبزی روا دانند و جمعی مطلقاً آن را صحیح دانند و از این جمع برخی مفید ملک و عده های مفید اباحه دانند و گروهی آن را بیع متزلزل دانند تا به تصرف رسد. (مدیرشانچی، ۱۳۸۴)

بخش ششم: ازدواج سفید

ازدواج سفید، به نوعی از ازدواج و تشکیل زندگی زناشویی گفته می شود که ثبت رسمی نمی شود. به بیان ساده در این نوع ازدواج اطلاعات مربوط به آن در هیچ دفتر ثبت اسنادی ثبت نمی شود. موضوع ازدواج سفید در دنیا موضوع جدید و تازه ای نیست. سال هاست که جامعه غرب با این موضوع روبرو است. در ایران با توجه به فرهنگ و دین افراد جامعه موضوع ازدواج سفید نوعی شوک فرهنگی محسوب می شود. این موضوع در ایران نه تنها شناخته شده نیست، بلکه از طرف مردم نیز پذیرفته نشده است. این نوع ازدواج دارای ثبت رسمی نیست، در نتیجه هیچ تعهد قانونی بین دو طرف وجود ندارد. خانم و آقای که ازدواج سفید می کنند، بدون ثبت رسمی و داشتن تعهد آزادانه زندگی مشترک را شروع می کنند. (خلیفه زاده یزدی، ۱۳۹۸)

بند اول: ازدواج سفید در ایران و اروپا

در چند دهه اخیر روابط جنسی و سبک ازدواج ها در جهان تغییرات زیادی داشته است. این تغییرات در ایران نیز چشمگیر است. تحقیقات انجام شده در این زمینه نشان می دهد که روابط جنسی قبل از ازدواج در ایران رو به افزایش است. این موضوع در کلان شهرهای ایران بیشتر به چشم می خورد.

هم خانگی: در این نوع ازدواج خانم و آقا بدون هیچ عقد شرعی و رسمیت قانونی با یکدیگر هم‌خانه می‌شوند ولی ارتباط جنسی ندارند. این موضوع از نظر شرع و دین اسلام پذیرفته شدنی نیست. با فرهنگ جامعه ایرانی نیز سازگاری ندارد.

هم باشی: هم باشی نوعی هم خانگی است. خانم و آقا بدون ثبت رسمی با یکدیگر در یک خانه زندگی می‌کنند. با وجود اینکه ازدواج آنها جایی ثبت نشده است، مسائل مربوط به خانه و زندگی بر دوش هر دو نفر آنها است. تفاوت فرهنگ و دین ایران در مقایسه با فرهنگ و دین جامعه غرب، سبب شده تا موضوع ازدواج سفید و مسائل مربوط به آن در ایران و اروپا با یکدیگر متفاوت باشد.

در خصوص تاریخچه ایجاد ازدواج سفید لازم به توضیح است که در ابتدا ازدواج سفید به این معنا بوده است که به هر دلیلی خانم و آقا با یکدیگر هم‌خانه می‌شوند. ناگفته نماند که در ابتدا به ازدواج ناکامل که دو فرد با هم در یک خانه زندگی می‌کنند ولی روابط جنسی ندارند، ازدواج سفید گفته می‌شد. این سبک ازدواج در ایران متفاوت تر است. موضوعی که در ایران از آن تحت عنوان ازدواج سفید یاد می‌شود، شرایطی است که دو طرف به جهت برطرف کردن نیازهای عاطفی و جنسی خود با یکدیگر هم‌خانه می‌شوند.

در نتیجه ازدواج سفید دو معنا دارد. معنای اول هم خانگی که به شرایطی گفته می‌شود که در آن خانم و آقا بدون ثبت رسمی در یک خانه مشترک زندگی می‌کنند و با یکدیگر رابطه جنسی ندارند. حالت دوم این سبک ازدواج هم باشی نام دارد. در هم باشی دو فرد غیر هم جنس مشترکاً در یک خانه زندگی می‌کنند و با یکدیگر رابطه جنسی دارند. نوع دومی که از آن تحت عنوان زندگی زناشویی بدون ازدواج نیز یاد می‌شود، بیشتر در کشورهای اروپایی و آمریکایی رواج

دارد. دختر و پسر بدون ثبت رسمی و داشتن هیچ تعهدی زندگی مشترک خود را شروع می کنند. (صادقی، ۱۳۹۹)

بند دوم: مضرات ازدواج سفید

بسیاری از افراد با شنیدن نام ازدواج سفید تصور می کنند که این نوع ازدواج برای شناخت بیشتر طرفین از یکدیگر مفید است. تصور می کنند که به این ترتیب قبل از ثبت ازدواج طرفین به شناخت کامل از یکدیگر می رسند. در پاسخ به این افراد باید گفت، جالب است بدانید که نداشتن تعهد در این نوع ازدواج سبب شده تا بیش از نود درصد ازدواج های سفید به ازدواج رسمی ختم نشود. تمایل های جنسی و عاطفی طرفین سبب می شود تا بدون کسب شناخت و آگاهی قبلی زندگی مشترک را با یکدیگر آغاز کنند. با گذشت زمان و کسب شناخت بیشتر به واسطه زندگی کردن در یک خانه مشترک طرفین متوجه می شوند که هدف مشترک و نقاط مشترکی در زندگی ندارند. از طرفی دیگر نداشتن تعهد و ثبت نشدن ازدواج هم سبب می شود تا به آسانی به فکر تمام کردن رابطه و جدایی بيفتند. اکثر افرادی که تمایل به شروع اینگونه زندگی های مشترک دارند، اشخاصی هستند که در زندگی دچار کمبود عاطفه هستند، یا اشخاصی که ناهنجاری های شخصیتی دارند و به دنبال راه حل های موقت برای زندگی خود هستند. در اینگونه روابط بیشترین صدمه به دختران وارد می شود. علاوه بر آسیب های روحی در پایان رابطه بدون پشتوانه مالی و قانونی باید به زندگی ادامه دهند. به عنوان سخن پایانی باید گفت، ازدواج سفید به ازدواجی گفته می شود که در آن خانم و آقا بدون ثبت رسمی و قانونی با یکدیگر در یک خانه زندگی می کنند. علت اصلی آغاز اینگونه روابط نیازهای جنسی و عاطفی نسل جوان است. در اکثر موارد با گذشت زمان اشخاص متوجه می شوند که با یکدیگر نقاط مشترکی ندارند و رابطه به جدایی ختم می شود. (بای، ۱۳۹۸)

بخش هفتم: مراحل ازدواج سفید

اگر بخواهیم برای ازدواج سفید، مراحل را در نظر بگیریم، عبارت می شود از:

۱-مرحله آشنایی

۲-مرحله عاشق شدن

۳-مرحله به هم پیوستن

۴-مرحله بروز تعارض و تنش

۵-مرحله خاتمه زیست مشترک و احساس شرمساری

که مسلماً گزینه پایانی می تواند دردناک ترین مرحله این نوع ازدواج باشد. با نگاهی کلی به راحتی می توان دریافت که چنانچه در هر ازدواج سبیدی، زن و مرد به مرحله پنجم برسند، کسی که ضرر بیشتری را متحمل می شود، بدون شک جنس مونث است؛ چه بسا با محیط فرهنگی ایران، شانس خود را برای ازدواجی موفق از دست داده و کم کم و به دلیل مشکلات و طرد شدن از خانواده در صورت آگاهی یافتن، مجبور به تکرار این کار با افراد مختلف و در نهایت سوق داده شدن به اعتیاد و یا تبدیل شدن به یک انسان روسپی شود و تا پایان عمر همواره با خلأ روانی و عاطفی دست در گریبان باشد. (مهرپور، ۱۳۸۹)

بخش هشتم: مجازات ازدواج سفید

در کشور عزیز ما ایران، ازدواج باید بر پایه اصول شرعی و قانونی شکل گیرد. اگر زوجین بر مبنای ازدواج سفید با یکدیگر زندگی کنند از لحاظ برقراری روابط نامشروع قابل مجازات می

باشند. مجازات این ازدواج با توجه به درجه رابطه نامشروع متفاوت می باشد. این کیفر ممکن است شامل حد و تعزیر شود. این مجازات با توجه به زنای محصنه یا غیر محصنه اثبات می شود و در کیفیت مجازات حد تاثیر می گذارد. این موضوع از لحاظ عدم ثبت واقعه نیز قابل پیگیری است زیرا طبق قانون اگر زوج عقد را ثبت نکند محکوم شده و مجازات می گردد. طبق ماده ۲۲۱ قانون مجازات اسلامی، زنا به معنای مباشرت جنسی مرد و زن بدون وجود رابطه زوجیت بین آن هاست. این ازدواج در قانون ما با عنوان رابطه زوجیت قبول نمی گردد از این رو در صورت اثبات این رابطه، ممکن است این رابطه به عنوان زنا مورد بررسی قرار گیرد. به همین دلیل است که در صورت اثبات این رابطه برای طرفین مجازات تعیین می گردد. در صورت متاهل بودن یکی از طرفین یا هر دو آن ها، به دلیل زنای محصنه به مجازات سنگین تر محکوم می شوند. (تاجیک، ۱۳۹۶)

بخش نهم: دلایل گسترش ازدواج سفید در ایران

به این دلیل که این نوع ازدواج در ایران مقبولیت شرعی و قانونی ندارد، در ایران زیاد گسترش نیافته است. اغلب در کلان شهرها شاهد این نوع ازدواج می باشیم. از مهمترین دلایل گسترش این نوع ازدواج در ایران می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- مشکلات اقتصادی

عدم وجود شغل مناسب و افزایش بار هزینه های زندگی همچون تهیه منزل، لوازم منزل و هزینه های مراسم باعث شده جوانان قادر به تشکیل ازدواج دائمی نباشند. از این رو برای رفع نیاز خود به ازدواج سفید روی می آورند.

۲- افزایش سن ازدواج

در صورت عدم وقوع ازدواج در دوره زمانی مشخص، سن ازدواج افزایش خواهد یافت و سخت گیری افراد باعث می شود این نوع ازدواج به صورت قابل توجه توسعه یابد. لازم به ذکر است که افزایش سن ازدواج به دلیل وجود مشکلات اجتماعی، فرهنگی، خانوادگی و اقتصادی می باشد که بررسی و رفع عوامل آن به سادگی غیر ممکن است.

۳- افزایش آمار طلاق

آمار طلاق در سال های اخیر تا حد قابل توجهی افزایش یافته است و این امر ترس و بی میلی افراد نسبت به ازدواج را به همراه دارد. این امر زمینه را برای تشکیل این ازدواج فراهم می سازد.

۴- شناخت بیشتر

یکی از روش های جدید پیشگیری از ازدواج نافرجام، هم زیستی طرفین قبل از ازدواج در قالب این نوع ازدواج است. (صادقی، ۱۳۹۹)

نتیجه گیری

پدیده هم باشی یا همان ازدواج سفید که در غرب به جای ازدواج رسمی به آن رو آورده می شود و یکی از عوامل انحطاط اخلاقی غرب به شمار می رود. در حقیقت همان زندگی زن و مرد در کنار یکدیگر به مدت موقت و نامعلومی است که تقریباً هیچ قید و بند اخلاقی و شرعی طرفین را طی این رابطه محدود نمی کند. در حقیقت آنها برای فرار از تشکیل خانواده از راه صحیح به علت مسئولیت هایی که با خود همراه دارد و همچنین شهوت رانی ضابطه مند، نوعی زندگی بدون هیچ قرارداد شرعی و قانونی را بر می گزینند تا برای مدتی نا معلوم کنار یکدیگر سر می کنند. هر وقت

هم که با هر دلیلی به نتیجه نرسند. مثلاً هر یک از طرفین فرد دیگری را انتخاب کند یا از دیگری خسته شود، به رابطه خاتمه می‌دهند. ازدواج سفید، زندگی زناشویی بدون ازدواج رسمی یا زندگی مشترک بدون ازدواج که از دید برخی دیگر ازدواج سفید نام گرفته، هرچند در دنیا پدیده جدیدی نیست، اما در ایران مسئله‌ای جدید و یک شوک فرهنگی است. این نوع ازدواج در نهاد های دولتی مربوطه همچون دفاتر رسمی ازدواج و یا سازمان‌های دینی ثبت نمی‌شود. در این نوع ازدواج زن و مرد با هم زندگی می‌کنند و کارهای مربوط به خانواده بر دوش هر دو نفر است ولی از نظر قانون، زن و شوهر رسمی محسوب نمی‌شوند. بر اساس تعریف، زندگی زناشویی بدون ازدواج موقعی که دو فرد مجرد از دو جنس متفاوت قبل از ازدواج با هم زندگی می‌کنند، اتفاق می‌افتد.

مسئله مهم در این میان و جرایم ارتكابی بارداری‌های ناخواسته، فرزندان نامشروع، سقط جنین های متعدد و غیرقانونی و... است که همگی به شدت تهدیدکننده سلامت هر جامعه ایست. اما در صحت یا بطلان ازدواج سفید با توجه به دلایل فقهی و حقوقی باید قائل به بطلان این ازدواج بود. امام خمینی (ره) و شهید ثانی وجوب لفظ ایجاب و قبول را در عقد نکاح لازم دانسته‌اند و نیز با دقت در آیه ۲۱ سوره نساء می‌توان وجوب صیغه در نکاح را تایید کرد. ماده ۱۰۶۲ قانون مدنی وقوع عقد نکاح را منوط به ایجاب و قبول صریح دانسته است.

منابع و مآخذ

- ۱- ارژندی، علیرضا (۱۳۹۶). حکمیت در دعاوی خانواده، چاپ اول، مجمع علمی و فرهنگی مجد
- ۲- بای، حسینعلی (۱۳۹۸). زن و خانواده، چاپ دوم، مجمع علمی و فرهنگی مجد
- ۳- پورنگ نیا، اکرم (۱۳۹۸). تحلیل حقوقی و جرم شناختی ازدواج سفید در ایران، انتشارات افق اندیشه
- ۴- تاجیک، حسین (۱۳۹۶). علل گسترش پدیده انحرافی ازدواج سفید در کلان شهر تهران، انتشارات آذر فر
- ۵- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۴۰۲). ترمینولوژی حقوق، چاپ سی و هفتم، تهران، انتشارات گنج دانش
- ۶- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۴۰۲). وسیط در ترمینولوژی حقوق، چاپ هشتم، تهران، انتشارات گنج دانش
- ۷- حجتی اشرفی، غلامرضا (۱۳۸۴). مجموعه قوانین اساسی-مدنی، چاپ سوم، تهران، انتشارات گنج دانش
- ۸- حسینی، الهه السادات (۱۴۰۰). واریسی فقهی و حقوقی واقعه ازدواج سفید در رژیم حقوقی ایران، فصلنامه مطالعات علوم اجتماعی
- ۹- حیدری، محمد مهدی و دیگران (۱۴۰۱). آثار حقوقی و کیفری ازدواج سفید در ایران، مجله دستاورد های نوین در مطالعات علوم انسانی

۱۰- خلیفه زاده یزدی، آسیه (۱۳۹۸). تحلیل حقوقی و جرم شناختی ازدواج سفید در ایران، چاپ اول، انتشارات سنجش و دانش

۱۱- شمس ناتری، محمد ابراهیم و دیگران (۱۳۹۸). قانون مجازات اسلامی ثر نظم حقوقی کنونی، چاپ پنجم، تهران، بنیاد حقوقی میزان

۱۲- صاحبی، مهدی (۱۳۷۶). تفسیر قراردادها در حقوق خصوصی، چاپ اول، تهران، انتشارات ققنوس

۱۳- صادقی، محمدجواد (۱۳۹۹). ازدواج سفید یا با هم باشی سیاه، چاپ اول، انتشارات جالیز

۱۴- کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۸). قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، چاپ پنجاه و هشتم، تهران، بنیاد حقوقی میزان

۱۵- گلدوزیان، ایرج (۱۴۰۲). محشای قانون مجازات اسلامی، چاپ دوازدهم، مجمع علمی و فرهنگی مجد

۱۶- مدیرشانیچی، کاظم (۱۳۸۴). آیات الاحکام، تهران، انتشارات سمت

۱۷- معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه (۱۳۸۲). مجموعه آرای فقهی در امور حقوقی و نکاح، جلد اول، تهران، نشر قضا

۱۸- معین، محمد (۱۳۸۳). فرهنگ فارسی معین، جلد اول، تهران، انتشارات امیرکبیر

۱۹- منصور، جهانگیر (۱۴۰۳). قانون مدنی، چاپ صد و چهل و ششم، انتشارات دیدآور

۲۰- مهرپور، حسین (۱۳۸۹). مباحثی از حقوق زن، تهران، انتشارات اطلاعات

۲۱- میر محمد صادقی، حسین (۱۴۰۲). حقوق جزای اختصاصی، جلد اول، چاپ شصت و سوم،

تهران، بنیاد حقوقی میزان

۲۲- ولیدی، محمد صالح (۱۳۸۴). حقوق جزای عمومی، جلد اول، چاپ ششم، تهران، انتشارات

گنج دانش

۲۳- یزدانی، غلامرضا (۱۳۹۷). حقوق خانواده، چاپ اول، مجمع علمی و فرهنگی مجد